

DOSYA/EDİTÖRÜN'DEN

17 Ağustos 1999. 17 Ağustos 2001. Aradan tam iki yıl geçti. Belki de ülkemizin geçirdiği felaketlerin en büyüklerinden biri oldu, Marmara depremi. Resmî rakamlara göre 17 bin, ama yaklaşık 40 bine yakın insanın öldüğü kuşkusuz. Bir yanı ile çöken bir devlet ve toplum yapısı. Diğer yandan binlerce insanın dayanışma örneği. Bir yandan binlerce ölüm, onbinlerce yaralı. Diğer yandan, bölgeye akan destek yığını. Bu büyük altüstoluşta TTB de, kendi çapında bir yer buldu. Bir yandan bölgede 6 ay dolayında, üç merkezli hizmet ve koordinasyon üstlendi. Diğer yandan, bölgede yaşanan-ama yaşanmaması gereken-olumsuzlukları deşifre etmeye çalıştı. TTB, söz konusu etkinlikleri Toplum ve Hekim'de "deprem" özel sayısı olarak, I. ve II. yıl raporları olarak kamuoyuna yansıtmaya çalıştı. Bu arada bir dizi yayın da sırasını bekliyor.

Bu çabalar ışığında TTB'nin olağandışı faaliyetlere ilgisi de arttı. Gerçi TTB'nin bu faaliyetlere ilgisi oldukça eski. 1991'de Kuzey Irak'tan göç eden onbinlerce Kürt mülteci, TTB'nde ilk şoku yaratmıştı. Bu tarihte Sağlık Bakanlığı ile bir protokol imzalayan TTB, bir taraftan da eğitim etkinliklerine başlıyordu (Toplum ve Hekim'in 2000/1 sayısındaki giriş yazısında öykünün ayrıntısını bulabilirsiniz). Yaklaşık 10 yıldır süren TTB'nin ODD (olağandışı durumlarda sağlık hizmetleri) etkinlikleri süresince oldukça çeşitli alanlarda birikimi oldu. Toplum ve Hekim olarak bu birikimi yansıtmak istedik. Bu sayı oluştu.

ODD sayısının oluşumunda çok sayıda insanın emeği var. Sayının ilk kurgulamasında Kevser (Vatansever), Meral (Türk) ve Meltem (Çiçeklioğlu) vardı. İlk taslağı Murat

(Civaner) ve Reyhan (Uçku) ile olgunlaştırdık. Sonra Eftal'in (Yıldırım) katkıları oldu. İstanbul'dan Nadi (Bakırcı) ve Özlem (Sarıkaya) ile yazışarak taslağımızı geliştirdik. Yazarlara ve sürece katkısı olan tüm arkadaşlarıma, ama özellikle Kevser'e teşekkür etmek istiyorum.

Ata SOYER*

Bir sorun; gelen yazılar, 80 sayfayı aştı. Dolayısı ile bir kısım yazımızı gelecek sayıya bırakmak zorunda kaldık. Sizlerden ve yazarlarımızdan özür dileriz. Dosyamızı planlarken, önce kavramlara ilişkin bir çerçeve olması gerektiğini (Feride), epidemiyolojisi (Kevser-Mustafa), felsefesi (Loretti) ve mevzuatı (Kevser) öncelikle ele almak gerektiğini düşündük. Sonra özel olarak belirli olağan dışı durum örneklerini "inceltme"nin doğru olacağına karar verdik. Yücel Çağlar ormansızlaştırmayı, Mikdat Kadioğlu meteorolojik acil durumları, Ali Osman kimyasal kazaları, Atilla Göktürk göçü yazdı. Özel olarak etkilenen kesimler ve özel olarak önem kazanan alanlar olarak ruh sağlığını (Nuray Karancı), kadın ve çocukları (Özlem), yardımları (Murat ve Özlem), hastaneleri (Reyhan ve Zuhul), tıbbi etiği (Ata) yazdık. Herhangi bir olağandışı durumda örgütlenmenin zorunluluğunu var olan örgütlenmeler ve örgütlenme fikri üzerinden yazılmasına karar verdik; Kızılay (Yüce Ayhan), 112 (Turan Sofuoğlu ve arkadaşları), Sınır Tanımayan Hekimler (Martin de Smet), Kızılaç, TTB (Eftal), Toplumsal örgütlenme (Cavit ve Murat). Kevser ve Meral Türkiye'deki felaketlerin tarihi başlıklı derlemeleri ile, çerçeveyi tamamladılar. Başta kurguladığımız çerçeveden biraz eksik oldu, dosyamız. Örneğin, Türkiye'ye ilişkin örnekleri biraz daha ayrıntılandırmak istedik, ama sevgili N.Dedeoğlu'nun zamanı yoktu. Nükleer felaketleri yazmak istedik, Murat ile Zeynep istedikleri gibi bir yazı çıkaramadılar. Ben savaş ve halk sağlığı yazmayı planladım, beceremedim. Özellikle Baro'dan olağandışı durumlar hukuku başlıklı bir yazı alamadık. TMMOB'den de yapı denetimi konulu bir

*Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

çalışma iyi olurdu. Tıp eğitiminde olağandışı durumlar konulu bir hazırlık yaptı Meltem, içine sinmediği için yazıyı tamamlamak istedi. Bahattin Akşit'ten deprem bölgelerinde yürüttükleri, "toplum-deprem" ilişkisi üzerine çalışmalarından bir katkı talep ettik, olmadı. Yayınladığımız örgütlerin dışındaki örgütlere de ulaştık ama, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Gelişme Programı (UNDP), Dünya Sağlık Örgütü'nü sizlere aktaracak kadar olgunlaştıramadık. Bir de dosyanın sonunda, olağandışı durumlar-devletin ve sivil toplumun rolü başlıklı bir "yuvarlak masa" düşünmüştük. Yapmadık. Gelinek noktada, dosyamız eksikleri ve fazlaları ile önünüzde. Katkı ve eleştirilerinizle daha zenginleşecektir, umuyoruz.

Gelelim, olağanlık/olağandışılık kavramlarına. Gerçi Feride yazısında oldukça iyi ve kapsamlı ele almış ama, girişte de değinmenin yararlı olduğunu düşünüyorum. Nedir olağan durum? 1.5 milyar insanın durumunun, son 15 yılda daha kötüye gitmesi mi? "Gelişmekte olan ülkeler" diye nitelenen ülkelerin, neredeyse tamamının 30 yıl öncesine göre, 20 yıl öncesine göre daha kötü durumda olması mıdır? Tüm dünyada en zengin yüzde 20 ile en yoksul yüzde 20 arasındaki farkın 1960-2000 yılları arasında 30 kattan 80 kata çıkması mıdır? Yine en zengin 1 milyon insanın gelirinin 1960'da 75'de biri olan en fakir 1 milyon insanın gelirinin 1990'larda 150'de 1'e gerilemesi midir? Dünyadaki 358 milyarderin gelirinin,

dünya nüfusunun %45'inin gelinine eşit olması mıdır? Bir milyar insanın hiç okuma yazma bilmemesi midir? Bir o kadarının, temiz suya ulaşamaması mıdır? Halen, yani 21. yüzyıla girmişken, dünyada 17 milyon insanın bulaşıcı hastalıklardan (her yıl) ölmesi midir? Gelişmiş dünyada bebek ölümleri binde 7'ye geriletilmişken, üçüncü dünyada her yıl doğan 1000 bebeğin 110'a yakınının bir yaşını görmeden ölmesi midir? Toplam 5 milyon bebeğin ilk ayını, 3 milyon bebeğin de bir yılını doldurmadan ölmesi midir?

Eğer, bu durumlar olağansa, olağandışı nedir? Eşitsizlikler olağansa, olağandışı nasıl oluşmaktadır? Yoksa, olağandışı sadece felaketler anlamında mı kullanılmaktadır? O zaman bile, neden aynı şiddetteki bir deprem Hindistan'da, Japonya'dan daha çok insanın ölümüne yol açmaktadır? Ya da aynı Japonya'da, aynı deprem, aynı ulusun insanlarına farklı etki etmektedir?

Olağandışı demek, insan aklına uygun olmayı anlatıyorsa, eşitsizlik, giderek derinleşen eşitsizlik kadar olağandışı yoktur! Eşitsizliği derinleştiren toplumsal dinamikler, yani kapitalizm ve onun "küreselleşme" diye yumuşatılan formu emperyalizm kadar olağandışı bir şey olamaz. İnsan ruhu ve akli için, insanlık için en olağandışı olan kapitalizmdir. Eğer onu olağandışı kabul ediyorsak, eşitsizlikleri de, eşitsizlik nedenli farklı etkilenme düzeylerini de olağan kabul ediyoruz demektir.